

Informasjonsskriv - Ideelle aktørers merverdi i helse- og velferdsfeltet

Frivillighet Norge mener ideelle organisasjoners representerer et driftskonsept med særtrekk som kan gi en relevant merverdi for kjøper av tjenester innenfor helse- og velferdsfeltet, og at slike særtrekk kan verdsettes i en anskaffelseskonkurranse ved fastsettelse av kravspesifikasjon, kvalifikasjonskrav, tildelingskriterier og/eller kontraktskrav.

Definisjon av ideelle aktører på helse- og velferdsfeltet

Det ligger ikke noen allmenngyldig definisjon av ideelle aktører til grunn i lovgivningen i Norge. Ulike lover som for eksempel skatte- og avgiftslovgivning, lotteriloven og frivillighetsregisterloven, opererer med definisjoner av allmenngyldige organisasjoner, milde stiftelser, veldedige formål, frivillige organisasjoner og lignende. Definisjonene gjelder i forhold til den enkelte lovens formål.

Frivillighet Norges oppfatning er at det ikke er mulig å definere ideelle aktørers merverdi uten først å definere hvem begrepet ideell aktør omfatter. Vi mener også at en del av merverdien ligger i selve definisjonen av aktørene og deres egenart. .

Med ideelle aktører på helse- og velferdsfeltet mener Frivillighet Norge virksomheter som:

- drives som nonprofitbaserte foretak. Det vil si at et eventuelt overskudd reinvesteres i driften av organisasjonen, det blir ikke utbetalt til eierne.
- er registrert i Frivillighetsregisteret¹.
- primært har helse eller sosiale formål.
- eies av, eller har sitt utspring i, en stiftelse eller frivillig organisasjon med demokratisk oppbygging og høy grad av delaktighet og medbestemmelse.
- representerer en merverdi i form av sin pionerrolle, sitt brukerperspektiv, sin tilgang på frivillige og/eller likemenn, sin rolle som talerør for brukergrupper, den høye tilliten virksomheten har og/eller det helhetlige perspektivet som ligger til grunn for arbeidsmetode og driftskonsept.

Mest velferd for pengene - ideelle aktørers merverdi

Ideelle aktører på helse- og velferdssfeltet har tradisjonelt vært samfunnsaktører som har etablert behandlings- og omsorgstilbud som ledd i arbeidet med realiseringen av sitt ideelle formål, og har vært sentrale premissleverandører i utviklingen av det norske velferdssamfunnet. Det innebærer at de har fylt mer enn en generell leverandørrolle og tilbydd en større verdi enn anbudskonkurranser har gitt uttelling for.

Når Frivillighet Norge snakker om ideelle aktørers merverdi, refererer vi først og fremst til følgende:

¹ LOV 2007-06-29 nr 88: Lov om register for frivillig virksomhet §3-4

1.1 Ideelle aktørers pionerrolle og innovasjon

De ideelle aktørene har lange tradisjoner for å være pionerer på helse- og velferdsfeltet. De har identifisert udekkede behov og utviklet institusjoner og tilbud rettet inn mot bestemt formål og grupper, som senere har blitt en del av det norske velferdstilbudet og et offentlig ansvar.

De ideelle aktørene har vært initiativtakere til tilbud innen eksempelvis rus- og avhengighetsbehandling, sykepleierutdanning, helsestasjoner, krise- og støttesentre, asylmottak og helsehjelp til papirløse immigranter. Mange av tilbudene ville ikke ha kommet i stand dersom ikke ideelle aktører hadde sett på etableringen av behandlings- eller omsorgstilbudet som nødvendig i sitt helhetlige arbeid innenfor områder som kvinners rettigheter, familievern, barns rettigheter, forebygging av fattigdom og sosial eksklusjon.

Også i vår tid står ideelle aktører på helse- og velferdsfeltet for nyetableringer. De oppretter tilbud til nye grupper, for eksempel papirløse, spilleavhengige og enslige mindreårige asylsøkere, og de tar i bruk nye metoder som for eksempel selvhjelpsgrupper og likemannsarbeid.

1.2 Ideelle aktørers helhetlige brukerperspektiv

Ideelle aktører er ofte engasjert i flere aktiviteter enn institusjonsdrift. Brukere kan dermed ha kontakt med den ideelle aktøren i form av deltakelse i andre tilbud både før og etter institusjonsoppholdet. Det øker muligheten for optimale resultater av behandlingen. Brukeren vil møte ansatte og frivillige som står for samme ideologiske tilnærming og som kjenner til behandlingsforløpet vedkommende skal eller har vært gjennom. Dette bidrar til forutsigbarhet for brukeren, som blir inkludert i en helhet snarere enn å være en bruker eller pasient på vei fra sted til sted.

Noen av de ideelle aktørene tilbyr også brukere som ønsker det, å delta i virksomheten som frivillige likemenn eller med annen frivillig innsats.

1.3 Ideelle aktører er talerør for brukergrupper

Fordi mange ideelle aktører i tillegg til sin solide fagkompetanse også har lange tradisjoner på velferdsområdet, stort engasjement, uttalt verdisyn og stor tillit blant brukere, publikum og politikere, er de viktige uavhengige talerør for svake grupper i Norge.

Vi finner mange eksempler på at ideelle aktører innenfor helse- og velferdsfeltet har utfordret etablerte holdninger både til svake grupper og til årsakene til sykdom og sosial nød. Mange ideelle aktører har som uttalt mål å delta i helse- og sosialpolitisk debatt og påvirke til beste for gruppene de arbeider med. Et eksempel fra nyere tid er Blå Kors, som på grunn av sin kontakt med en voksende gruppe spilleavhengige har spilt en viktig rolle både for anerkjennelsen av problemet, behovet for behandling og for endring av spillpolitikken.

Flere ideelle aktører ser det også som en viktig oppgave å bidra til at brukerne selv blir bedre i stand å organisere seg og til å tale sin egen sak i møte med samfunnet og myndighetene.

1.4 Ideelle aktører har stor tillit

Ideelle aktører har, som følge av sitt utgangspunkt, verdiforankring og brukerperspektiv, ofte større tillit enn det offentlige og kommersielle leverandører. Det gjelder særlig hos klienter innenfor for eksempel barnevern, rusomsorg og kriminalomsorg, som ofte har subjektive, negative erfaringer med det offentlige.

Ideelle aktører som har utspring i organisasjoner for funksjonshemmede og pasientgrupper, har også ofte større tillit hos brukerne enn det offentlige fordi brukerne føler seg trygge på at foreningen deres har den beste ekspertisen i kombinasjonen av fagkompetanse og brukerkompetanse.

1.5 Ideelle aktører har lang erfaring som samarbeidspartner for det offentlige

Mange ideelle aktører har samarbeidet med det offentlige lenge. I en tidlig fase hadde det offentlige mye å lære av de ideelle om institusjonsdrift. De ideelle aktørene var også en pådriver for større offentlig engasjement på helse- og velferdsfeltet. Etter hvert som velferdsstaten vokste seg sterkere, har de ideelle aktørene tilpasset seg nye krav fra myndighetene om ryddige og rettferdige lønns- og arbeidsvilkår tilsvarende det offentlig ansatte har, om utdanningsnivå på personalet og lignende. De ideelle aktørene har stort sett hatt sammenfallende syn med det offentlige på utviklingen i helse- og velferdsfeltet, og vært en langvarig medspiller for å nå stadig nye velferdsmål i Norge.

1.6 Ideelle aktørers helhetlige perspektiv til grunn for arbeidsmetode og driftskonsept

Mange ideelle aktører har som følge av mange års drift og erfaring etablert solide fagmiljøer som er høyt faglig kompetente og forvalter et klart uttalt verdisyn. Dette preger tilnærmingen til både brukere, pårørende og eventuelle frivillige som gjør en innsats for brukere i institusjonen, og representerer en viktig merverdi.

Ideelle aktørers merverdi må etterspørres for at den skal tillegges vekt

For at den merverdien ideelle aktører representerer skal kunne tillegges vekt må den etterspørres i de ulike fasene i anskaffelsesprosessen. Frivillighet Norge mener det offentlige har et ansvar for å legge til rette for en slik praksis. Innkjøpsansvarlige i offentlig sektor må blant annet oppfordres til å inngå en dialog med de ideelle leverandørene for å kartlegge den merverdien de tilbyr slik at den kan etterspørres i kravspesifikasjon, kvalifikasjonskrav, tildelingskriterier og/eller kontraktskrav.

Det fins flere eksempler på at ideelle aktører har kunnet levere en betydelig tilleggsverdi i sine tjenester i form av eksempelvis tilhørende aktiviteter i regi av frivillige uten at dette har kunnet blitt tillagt vekt i konkurransen. Dette fordi det ikke var konkret definert og etterspurt i konkurransegrunnlaget.

Den merverdien ideelle aktører bidrar med, er ikke alltid knyttet til utøvelsen av den spesifikke tjenesten, men kan allikevel ha stor betydning for å skape langsiktige resultater. Ideelle aktører bidrar til å oppnå uttalte velferdspolitiske mål og skape stor samfunnsøkonomisk verdi gjennom innovasjon, tillitsforhold, demokratibygging og bygging av aktive, omsorgsgivende lokalsamfunn.